

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора психологічних наук,
старшого наукового співробітника Павлик Наталії Василівни
на дисертаційне дослідження Проскурки Наталії Миколаївни
«Психологічні умови формування автопсихологічної компетентності
майбутніх фахівців з інформаційних технологій»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія**

Дисертаційне дослідження Проскурки Н. М. «Психологічні умови формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій» присвячено важливій і актуальній темі розвитку в майбутніх фахівців з інформаційних технологій здатності до самопізнання, саморозвитку та професійної самореалізації. Особливого значення набуває вирішення зазначеної проблеми у контексті діяльності закладів вищої освіти, у сучасних умовах трансформаційного інформатизованого суспільства, оскільки індустрія програмування – одна з найбільш перспективних і динамічних галузей світової та української економіки. Актуальність обраної теми посилюється проблемою швидкої зміни програмних продуктів, що потребує підготовки кваліфікованих професіоналів, здатних до професійного та особистісного розвитку на основі самопізнання, самоконтролю, саморегуляції та самовдосконалення власної особистості.

Мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що представлені в роботі Проскурки Н. М., чітко сформульовані та зрозумілі. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних робіт, спрямованих на формування ключових компетенцій як основи професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО. Ґрунтовно описано комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів спрямованих на розв'язання поставлених завдань.

Детальне ознайомлення з текстом дисертації Проскурки Н. М. дає підстави стверджувати, що підхід дисертантки до формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій відзначається науковою обґрунтованістю й ретельністю вивчення.

Результати емпіричного дослідження особливостей розвитку автопсихологічної компетентності у студентів за фахом «Інформаційні технології» визначають наукову новизну роботи. Вважаємо, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Варто відзначити високий теоретико-методологічний рівень дослідження, результати якого збагачують наукові уявлення про сутність автопсихологічної компетентності особистості.

Важливим продуктом наукового пошуку є виокремлені та обґрунтовані критерії, показники, рівні автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій.

Теоретично обґрунтовані психологічні умови та програма формування автопсихологічної компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО.

Варто відзначити чітку структурованість роботи, логічний зв'язок між окремими розділами; якісне оформлення наукового апарату дослідження; логічність викладу. Використані емпіричні методи відповідають меті та завданням дослідження. При аналізі отриманих даних дисертантка демонструє глибоке розуміння досліджуваної проблеми.

Надійність і достовірність отриманих результатів забезпечується цілісною організацією дослідження, достатньою репрезентативністю вибірки, поєднанням методів математичної статистики (кореляційний, дисперсійний, факторний і кластерний аналіз) з якісним психологічним аналізом. Усе це засвідчує про належний рівень володіння автором сучасними методами науково-психологічних досліджень та робить теоретичні положення, висновки, практичні результати дослідження логічними і переконливими.

У першому розділі «Теоретичні засади дослідження проблеми формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій» розкрито феноменологію понять «психологічна компетентність», «автопсихологічна компетентність», «професійна компетентність».

Дисертантка здійснює також і теоретичний аналіз психологічних підходів до дослідження автопсихологічної компетентності. При цьому заслуговує на увагу систематизація розглянутих концептуальних підходів і аналіз, зокрема, проблем розвитку автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій у процесі професійної підготовки.

У цій частині проаналізовано професійні функції, складові та професійно важливі компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій.

Важливим теоретичним здобутком є обґрунтування психолого-педагогічних проблем формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій на трьох рівнях: 1) на рівні професійної спільноти: відсутність у професійному середовищі норм і цінностей розвитку автопсихологічної компетентності; 2) на рівні професійної підготовки: відсутність навчальних програм, що заохочують до самопізнання та мотивують саморозвитку.

Дисертанткою визначено психологічну специфіку професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій, обґрунтовані структурні компоненти (мотиваційний, ціннісно-смысловий, когнітивний, операційно-регулятивний, рефлексивний), критерії та рівні сформованості автопсихологічної компетентності особистості.

У другому розділі «Емпіричне дослідження психологічних особливостей автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій» презентовано результати констатувального етапу емпіричного дослідження. Детально описано методику дослідження, процедуру збору емпіричних даних та їх статистичну та якісну обробку.

Серед емпіричних результатів привертає увагу недостатній рівень розвитку рефлексивного компоненту автопсихологічної компетентності і, зокрема, такого її показника, як рефлексивність. Водночас, як припускає дисертантка, саме ця

складова є ресурсом для формування досліджуваного феномену і переконливо доводить це на етапі формувального експерименту.

У цілому, завдяки ретельному добору надійних і валідних методик (які відповідають меті та завданням дослідження), процедур статистично-математичного аналізу, дисертантці вдалося здобути цікаві наукові результати, виявити тенденції розвитку автопсихологічної компетентності у майбутніх фахівців з інформаційних технологій, дослідити гендерно-вікові та навчально-професійні особливості.

Отже, ми вважаємо, що отримані Проскуркою Н. М. результати, є цінними для психологічної науки і свідчать про необхідність сприяння формуванню автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій у процесі професійної підготовки.

У третьому розділі дисертації «Розвиток автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій» авторка представляє загальну стратегію, мету та завдання формувального експерименту, спрямованого на формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій, а також результати апробації відповідної експериментальної програми. Особлива увага дослідниці спрямована на запропоновані психологічні умови формування автопсихологічної компетентності, які спонукають до активізації процесу самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення, шляхом адекватного сприйняття себе за допомогою саморефлексивного аналізу, а також усвідомлення та прийняття на себе відповідальності за результати особистісного, професійного саморозвитку та самореалізації.

Зазначені психологічні умови втілено в логічно побудовану програму формування автопсихологічної компетентності, яка має три тематичних модулів.

Заслуговують на схвалення запропоновані шляхи розвитку кожного компонента автопсихологічної компетентності в ході формувального експерименту. Аналіз результатів експериментальної роботи показав, що

запропоновані психологічні умови та проведена програма забезпечують актуалізацію та розвиток автопсихологічної компетентності особистості.

Отже, науково обґрунтовані зміст, структура, психологічні умови, форми й методи дозволили дисертантці реалізувати програму формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій і довести її ефективність.

Доцільно відзначити коректність та професійність психологічного аналізу, чіткість та логічність викладу змісту дисертаційного дослідження. Усі три розділи є завершеними, містять ґрунтовні висновки. Достатня кількість таблиць, рисунків об'ємно ілюструє експериментальні дані отримані під час констатувального, формувального та контрольного етапів дослідження.

Висновки сформульовані чітко, самостійно й осмислено і свідчать про реалізацію поставлених завдань.

Особливо хочеться відмітити значну кількість (16) наукових публікацій дисертантки з теми дослідження. Серед них: 7 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданні України, що включене до міжнародних наукометричних баз; 8 – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Основні положення дисертації широко апробовані на багатьох міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Таким чином, дисертанткою було проведено ґрунтовне, послідовне, комплексне емпіричне дослідження особливостей розвитку автопсихологічної компетентності у майбутніх фахівців з інформаційних технологій.

Загалом вважаємо, що дисертаційне дослідження присвячене актуальній темі, виконано на належному науковому рівні, містить наукову новизну, є теоретично та практично значущим.

У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Н. М. Проскуркою дисертаційного дослідження. Автореферат дисертації за структурою та змістом відповідає вимогам Департаменту атестації кадрів МОН України.

Водночас, вважаємо за доцільне зробити певні зауваження і побажання щодо роботи:

1. На наш погляд було б доцільним поміняти перше і друге завдання місцями: спочатку визначити сутність поняття «автопсихологічна компетентність», виокремити її компоненти, а потім визначати методологічний підхід до її вивчення й розвитку.

2. Варто було б чіткіше розкрити співвідношення понять «формування» та «розвиток» у контексті автопсихологічної компетентності.

3. Викликає запитання прагнення дисертантки у межах рефлексивного компоненту розвивати *самопрезентацію* у фахівця з інформаційних технологій, адже ці професіонали не є артистичними або публічними людьми. Вони спрямовані переважно на предмет технічної творчості, й зайва самопрезентативність може перетворюватись у демонстративність й заважати їх професійній діяльності.

4. При дослідженні рівня розвитку самоконтролю спостерігається термінологічна плутанина, адже автор модифікації психодіагностичної методики В. Янчук розуміє високий рівень самоконтролю як здатність «змінювати свою поведінку в залежності від очікування оточуючих» [автореф. С. 9], що наближає поняття «самоконтроль» до поняття «конформність». А це є помилкою.

5. При аналізі статево-вікових закономірностей розвитку автопсихологічної компетентності студентів доцільно було б психологічно інтерпретувати визначені факти: чому саме, на Вашу думку, у дівчат вище рівень автопсихологічної компетентності ніж у юнаків; чим це можна пояснити?

6. Висновок щодо необхідності розробки та впровадження у навчально-виховний процес вищих закладів освіти програми формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій доцільно пом'якшити висловом «на факультативній основі», адже не усі студенти технічних ЗВО потребують поглибленої психологізації. Якщо людина гарно спілкується, усвідомлює себе на достатньому рівні, відчуває себе щасливою й не відчуває в потреби у додатковому самозаглибленні, то й не треба її змушувати.

Переважна кількість студентів технічного профілю свідомо обрала собі шлях технічної а не психологічної творчості, і як доводять попередні дослідження студенти-технарі більш здорові й щасливі ніж студенти-психологи, які є більш рефлексивними й депресивними.

7. Привертає увагу широкий масив даних, які були здобуті на констатувальному етапі емпіричного дослідження, та їх ґрунтовний аналіз. Разом з тим окремі емпіричні результати варто прокоментувати більш розлого. Зокрема, на с. 128 дисертації йдеться про відмінності у розвитку автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій залежно від обраного факультету, що визначає їх спеціалізацію. Бажано було б пояснити, які саме специфічні особливості підготовки на зазначених факультетах зумовлюють відмінності у розвитку автопсихологічної компетентності досліджуваних.

8. Результати апробації програми формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій переконливо свідчать про її ефективність. Водночас варто було б повторити обстеження учасників експериментальної групи через певний проміжок часу з тим, щоби визначити усталеність формувального впливу.

Однак, висловлені нами зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку представленої дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Проскурки Н. М. «Психологічні умови формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій» є завершеним, самостійно виконаним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичну і практичну цінність.

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних опублікованих робіт Проскурки Н. М. дозволяє зробити висновок про те, що визначені здобувачем проблеми і завдання дослідження осмислені, ретельно опрацьовані і вирішені на достатньому теоретико-емпіричному рівні.

Вважаємо, що дисертаційна робота Проскурки Наталії Миколаївни на тему «Психологічні умови формування автопсихологічної компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій» відповідає вимогам «Порядку присудження

наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами і доповненнями згідно Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а її авторка, Проскурка Наталія Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

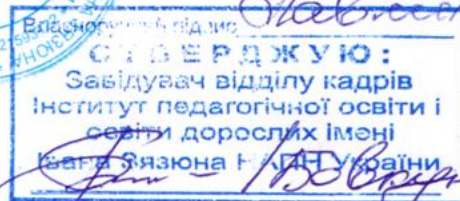
доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу психології праці

Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна

Національної академії педагогічних наук України

[Signature]
Н. В. Павлик

[Signature] Н. В.

[Signature] О. В.